

Egyptský pantheon.

V důvěře, že se zavděčíme svým čtenářům seznámíme-li je se základy učení Hermova lidu, rozhodli jsme se zde otisknouti tuto původní práci, jež jest výsledkem podrobného studia egyptského náboženství a Jeho symbolických a esoterních prvků.

Dílo obsahuje všeobecné pojednání o theologickém systému starého Egypta, podrobný popis představ, podoby i vlastností hlavních egyptských bohů, esoterní legendy Egypta, jeho symboliku filosofii a původní vzory pozdějších hermetických dogmat, rituálů a znaků.

Z technických důvodů není nám možno u transkripcí egyptských výrazů zařaditi přímo do textu jejich původní hieroglyfický záznam, jež jest mnohdy důležitý; proto označili jsme tato v úvahu spadající slova hvězdičkou, která jest odvoláním na zvláštní index, jež bude otištěn ku konci tohoto díla.*

Úvod.

Všechna posvátná filosofie dneška i dob minulých obrací mimoděk svoje zraky k Egyptu jako ke kolébce svojí kultury. – Mluvíme o něm, žijeme z něho, ale málo, bohužel tak málo, jej známe. – Není mrtvolou dějin; dále žije v nás, neboť jinak naplnila by se slova Hermova, že konec Egypta znamenal by konec světa.

Studující egyptský pantheon, sestupujeme ke kulturním prazákladům nejenom této země, ale i Evropy dneška.

Dávno ještě před rokem 4190 př. Kr., který se pokládá za mezník egyptské historie, dávno před králem Narmerem, mluví legendy o zlatém věku lidské civilisace za dlouholeté vlády Služebníků Horových*), tajemných, snad polobožských bytostí, které ustavily stát tak, jak se nám jeví již za dob prvních faraonů a jimž se připisují stavby gizehské sfingy, granitového templu a původního Hathorina chrámu v Dendeře, zrenovovaného Pepiem, a znovu vybudovaného Ptolemajem.

To jsou ale pozůstatky kamenných pomníků, jejichž žulu čas přece jenom rozhlašuje; kolik však vložili tito mocní ctitelé předobrazu křesťanského Vykupitele do věčného srdce Člověka Adama – Kadmona?

Mnoho tisíc let lidského boje s časem o čas a v čase převalilo se jako hřmící charioty přes chladné stěny svatyní chrámových; celá jezera hořící krve bloudů ssála již sluncem vyprahlá země; ale když zviřená oblaka prachu opadla, a slunce s jítňními zpěvy ptáků nebeských vítalo nový mír, vždy znovu a znovu ve zlaté jeho paprsků neměnná podoba Hathory měřila svým nehybným krokem stopy věčnosti; nebeská Hathor, dcera světa osvobozeného od Času, zakletá v tisíci podobách tvůrčím dlátem neznámého umělce do kamenné iluse čtyřživelných okovů našeho světa...

Dějinný přehled.

Přesto, že moderní egyptologie má po ruce množství původních nápisů, kreseb, soch, uměleckých památek, jsou naše znalosti o egyptském pantheonu poměrně dosti omezené. Známe sice veliké množství egyptských božstev, jichž odhaduje se na více než dva a půl tisíce, víme, kde většina z nich byla uctívána, známe jejich jména, ale jejich význam, podstata a legendy, s nimiž jsou spojena, vědecké egyptologií unikají. Tolik můžeme předpokládati, že většina z hlavních bohů existovala na egyptské půdě již v předhistorických dobách, a to tak, že každé z měst mělo svého místního boha a tento svoje božstvo, kam se obyvatelé uchýlovali v době nouze se svými prosbami a kde hledali útěchu ve strastech tohoto života. Vedle těchto lokálních divinit věřili Egyptané ještě na řadu bohů nižších, démonů a duchů, kteří měli přímý vliv na člověka a jemu pomáhali nebo škodili. Všechna tato božstva představoval si Egyptan jako lidi s nadlidskou silou a mocí. Též fetiše, posvátné stromy a zvláště některá zvířata byly pokládány za stálá nebo dočasná sídla bohů, podle jejich vůle.

Když byl Egypt sloučen v jeden stát, vyvstal z tohoto primitivního pantheonu jeden bůh, který se stal bohem státním. Již v době protodynastické (4190–3646) za krále Meniho, největšími bohy byli již dříve známí: Usirev a Sutech, Horev a Anupev, Thovt, Sokar a Min a posvátný býk Hapi, v němž se projevoval bůh Ptah. Z bohyň jsou v této době nejvíce uctívány Hathor a Neith.

* Pokračování článku nebylo pravděpodobně nikdy otištěno. Text jsme převzali z posledního čísla, jež vyšlo už v době nacistické okupace. Zda dokončení existuje a zda se dochovalo nám není známo. – pozn. zariatnatmik

Stará říše (3646–2160), má již svého mocného státního boha Horeva (který ale soudě podle palety krále Narmera měl tuto výsadní pozici již mnohem dříve), jenž měl tehdy postavení, které později dobyl Ré. Jeho chrám v Hierakonpoli byl pověstný a slavnosti k jeho počtě každý druhý rok pořádané, byly pravidelně zaznamenávány v královských análech. Teprve za doby některých králů třetí dynastie, jež pocházela z Menoferu, ustupuje pozvolna kult Horevův uctívání Rea.

V říši střední (2160–1788), hlavně v dynastii dvanácté a dalších, stává se Ré zjevným sjednocujícím prvkem egyptského pantheonu, kterému vtiskuje pečeť dokonale monotheistického rázu. Ve střední říši jest náboženství na vrcholu svého vývoje: Všechna nižší božstva jsou jen zvláštní formou Reovou, jež jest zdůrazňována i v jejich jménech; tak vzniká na př. titul Sobk-Ré u krokodilího boha, zdánlivě Reovi zcela vzdáleného a zvláště Amon-Ré u dosud zcela bezvýznamné divinity Théb, jež později hrála tak důležitou roli v dějinách a vývoji egyptského náboženství.

Druhým významným jevem, který přesně vymezuje hierarchické uctívání nebo chápání jednotlivých skupin egyptského pantheonu, jest popularisace kultu Usirevova. Byl-li Ré v exoterním pojetí sjednotitelem všech 42 žup egyptských a bohem vyšších kast, stal se Usirev, bůh trpící a oslavený, jenž neměl ke státní správě žádný přímý vztah, bohem lidu a jeho utěšitelem. – V Abydu byl mythus Usirevův zpracován v řadu dramatických scén, líčících příběhy z jeho života, hlavně smrti a konečného vítězství. Tato mysteria, jediná, k nimž měl lid i nejnižších kast přístup, byla každoročně odehrávána kněžními a stala se při nejmenším stejně populární, jako kdysi pašie světa křesťanského. – Usirev ukazoval ubohým tohoto světa cestu, vedoucí z moře pozemských útrap a mluvil k lidu o ceně, za níž lze dojítí vykoupení, ceně placené ne zlatem, ale srdcem, srdcem nevinným a čistým. Kdo by se odvážil tvrditi, že by bylo rouháním nazvati tohoto boha skutečným Kristem Egypta, nechť přečte si nápis z kteréhokoliv náhrobku od dob protodynastických až po novou říši, obsahující v nespočetných variacích morální devisu křesťanské Lásky, vyslovené jeho lidskými syny: »...Byl jsem otcem sirotka, manželem vdovy a ochranou bezbranného...«

V nové říši (1580–1090) stává se Amon, jehož povaha byla již před solární theologií střední doby dosti nejasná, nejvyšším národním bohem. Jeho velekněz, hlava státního templu v Thébách jest po králi nejmocnějším v říši, mnohdy i mocnějším tohoto a manželka hierofantova, jejímž úkolem bylo řídit rituální zpěvy ženských sborů, užívá čestného titulu »Družka bohova«. Zde nazývá se tento bůh Amon-Ré a jest nadán atributy prastarého koptského Mina; jeho vláda, jen na čas přerušena králem-filosofem Amenhotepem IV., trvá až do konce moci staré egyptské kultury. V době, kdy faraó Achuenaton snažil se realizovati svůj neuskutečnitelný ideál čistého monotheismu, prosadiv kult božského slunce – Atona, objevuje se v egyptském pantheonu starý menoferský bůh Ptah, v novém pojetí tvůrčího Slova – Logosu a dává tak základ všem pozdějším naukám tohoto druhu, které měly tak silný vliv na rannou filosofii řeckou i křesťanskou.

V celku posuzováno, jest egyptské náboženství čistě monotheistické, projevující se na venek symbolickým polytheismem; všechny druhotné a nižší formy tohoto pantheonu jsou pouze čistými abstrakcemi jedné Veliké Bytosti, tvořice nepřetržitý řetěz mezi nebem a zemí, tam dotýkající se Prapůvodu, zde na druhém konci, projevující se pozemskými inkarnacemi. Poněvadž idea božské trojjedinosti má svůj původ pravděpodobně v Egyptě, celý souhrn náboženských hierarchií skládá se z řady trojčlenů, rozložených ale ne rozdělených, tak, že každý chrám byl zasvěcen jednomu z nich a ten, který byl uctíván v hlavním městě župy, stával se předmětem lidového kultu celého tohoto okrsku. Stejně bylo i s nejvyšší Trojicí boha státního, jenž měl chrám v hlavním městě říše a byl po celé zemi uznáván. Takto docházíme vždy ke třem hierarchiím božských Trojic – k číslu devět, udávajícímu Devatera bohů, v principu stejných, ale na pozemském konci řetězu dokonale rozličných ve svém projevu, jenž jest přizpůsoben chápání a povaze věřících toho kterého kraje nebo místa. Byly tedy trigony skládající Devatero pro všechny oblasti světa; nebesa i země shodovaly se v identické organizaci a autorita, stejně jako stupeň snižovaly se tím více, čím blíže byl bůh zemi a čím více se zabýval jejími záležitostmi.

Jest samozřejmé, že jako v každé náboženské soustavě, byla vedle těchto hierarchií hlavních nebo velkých bohů uctívána v mnohých templech i jiná božstva podřadnějšího významu. Byly to divinity t. zv. syntronní, jichž měl Egypt asi tolik jako křesťanství světců a kterým bylo obětováno v druhé řadě, po božstvech místního trigonu.

Hierarchická organizace, která byla zde popsána, může býti pokládána za řízení Zákona, nebo Ducha, hodného jedině tradice velkého Egypta, země, v níž bohové chodili mezi lidmi. V ní jest ukryto tajemství jejího vlastního náboženství a ten, kdo proniknul její esoterní smysl snadno pochopí, proč protodynastický Hor musel ve střední říši sestoupiti až k člověku, aby ustoupil Reovi, a proč ve třetím a posledním období spojuje se Ré s Amonem. Egypt to byl, jenž byl zahradou stromu, na němž vykvetl Zákon Israele a dozrálo křesťanství; ale i v plodech nalézáme původní sémě, jež touží po návratu do své půdy: semeno devateré moudrosti hierarchií andělských, které odchovanec země Khemi, Mojžíš, marně se snažil synthetisovati v dodatečně jedničce, sémě Lásky, jež jest slovem Slunce a tajemstvím Vzkříšení.

Tímto posledním názorem odchýlili jsme se však daleko od metod současné vědy; nemyslíme ale, že plochý výklad historických fakt obvyklou formulí lidské štířivosti a konkurenčního boje právě zde by postačil a zbytečná by byla všechna práce, připustili-li bychom bez výhrady toto apriorní hledisko, jež konečně mohl předvídat a znal i každý pozorovatel moderních vědeckých metod již dávno před objevy geniálního Champolliona.

Typické znaky egyptských bohů.

Stejně jako v mnohých křesťanských zemích existují Madony, Jezulátka a svatí, kteří se často zásadně jak podobou tak i svými funkcemi, přes svůj společný původ zcela liší, i v Egyptě jedno a totéž božstvo v různých župách bylo různě zobrazováno a postupem času měnilo i svojí povahu, jež byla mnohdy zcela rozdílná od původního vzoru, jsouc upravena podle místního chápání a potřeby. Trvalost těchto náboženských představ zdánlivě různých byla pak ještě posílena skutečností, že v mnohých případech místní náboženské názory nepřišly po dlouhou dobu vůbec ke vzájemné konfrontaci. Druhou příčinou mnohých reprezentací egyptských divinit, byl zvyk reprodukovati stejnou osobnost trojím způsobem:

- a) antropomorficky, t. j. formou čistě lidskou,
- b) v lidském těle s hlavou zvířete bohu zasvěceného,
- c) v podobě zvířete se speciálními božskými znaky.

Všeobecné znaky, společné všem bohům, jsou tyto:

1. Egyptský ANCH, symbol božského života, jež drží téměř každý bůh za smyčku v jedné ruce.
2. Berla v ruce druhé; jest to zpravidla dlouhá hůl, zakončená nahoře u mužských divinit stylisovanou hlavou chrty (VAS) u ženských divinit obyčejně polorozvitém lotosovým květem.
3. Mužská postava má na bradě pramen rovného, na konci zahnutého vousu, jež bohyně nikdy nemají.

Vedle těchto všeobecných, vyskytují se v egyptském pantheonu ještě znaky speciální, jež slouží k rozlišení jednotlivých divinit, nebo celých skupin, nebo zdůrazňují jejich povahu a funkci. Jsou to:

1. *Pokrývky hlavy*: nejjednodušší z nich jest paruka*), která někdy bývá pokryta kornoutovitou čepicí; sloužila k ochraně proti slunečnímu záru; ve staré říši nosily se paruky krátké, v říši nové se jejich tvar prodlužoval, zvláště u žen. Velmi oblíbenou pokrývkou hlavy byl KLAFT*), což značí kopticky kapuci; jest to králi užívaný kus pruhované látky, sestřižené tak, aby spadaly dva pruhy na prsa; původ klaftu jest možno snad viděti ve stažené ptačí kůži, kterou má ozdobené hlavy většina egyptských bohyň. Z korun jsou to:

- a) koruna bílá*), jakýsi druh mitry, jež značila vládu nad jihem, nebo Horním Egyptem.
- b) koruna červená*), symbol vlády nad severem, nebo Dolním Egyptem. Jest to široce otevřená červená koruna, opatřená zvláštní spirálou, zvanou lituus.
- c) SCHENT*), spojená koruna bílá a červená; značí vládu nad severem i jihem a symbolisuje sluneční atributy.
- d) ATEV*), posvátná koruna, složená z bílé mitry (a), dvou pštosích per, beraních rohů, ureů a často ještě jinak zdobená. Každý z těchto prvků jest hieroglyfem, neboť v Egyptě vše jest symbolem: bílá koruna značí světlo, pštosí pera pravdu, ureus královskou hodnost a beraní rohy plodivou sílu.

2. *Berly a žezla*: a) sekera*), nebo snad praporec, jehož rukojeť byla často obepnuta měděnými obroučky a kovová část (plamen) ozdobena rytinami. Značí NTR, t. j. bůh, jehož jest i v písmu symbolem.

- b) žezlo*), pedum egyptsky HYK, jež jest současně slovním znakem pro termín »vládnouti« (HKA).
- c) NECHECH*) flagellum nebo důtky o jednom nebo dvou řemíncích, odznak suverenity a ochrany.
- d) ZED (DAD)*), posvátný sloup, podstavec božských obrazů; symbol stability a konzervace. Zed, jenž byl dříve (Champollion) pokládán za nilometr, bývá často korunován smyčkou jako anch.

3. *Různé ozdoby*: a) náhrdelník, symbol plodivé síly. USECH*), objevuje se na krku většiny božstev.

b) MENAT*), protiváha k náhrdelníku, zavěšovaná vzadu; bývá někdy nahražovaná hlavou krahujce. Jsa protiváhou fyzické pohlavnosti, značí u božstev i posvátný hermafroditismus, nebo samoplodivost; sám tvar (viz lotos na berlách ženských božstev) potvrzuje tuto teorii. Menat, jenž má příbuznost s charakterem života*) a dechu*), bývá často bohy přikládán k chřípím mrtvých, na znamení věčného života.

c) Lotos, symbol renaissance a vzkříšení, Horev bývá zobrazován jak vystupuje z modrého kalichu této květiny a některé bohyně mají jím zdobené hlavy.

d) ARAT*), v řecké Horapollonově transkripci ureus, obvyklá ozdoba božských hlav. Byl zhotovován ze zlata. Jinak slouží v písmu za slovní znak bohyně.

Charakteristické znaky každého božstva jsou hlavně soustředěny ve výzdobě hlavy. Poněvadž pak nic nebylo ponecháno libovůli boha zobrazujících umělců, byla jim předepsána skoro pro každou divinitu i osobitá barva pleti.

Hlavní ze zvířat, jejichž obraz, nebo hlava na lidském těle může symbolisovati jednotlivé bohy, jsou tato:

1. *Beran*: Chnum, Amon.
2. *Býk*: Ptah (Apis), Atum (Merver), Moncev (Bacis).
3. *Had*: Nehebka (had s lidskýma nohama), bohyně: Kedeš, Merti, Nechbet, Vezet.
4. *Hroch*: bohyně Apet.
5. *Husa*: Geb.
6. *Ibis*: Thovt.
7. *Chrobák*: Ré, Cheprer.
8. *Kočka*: bohyně: Bastet, Pachet.
9. *Kráva*: bohyně: Hathor (AHT – kráva, Ur – veliká), Eset, Nut.
10. *Krokodíl*: Sobk.
11. *Lev*: Atum, Hobs, Šov, bohyně: Kedeš, Sechmet, Tefnut.
12. *Okapi*: Sutech.
13. *Pavián*: Thovt.
14. *Pes*: Hepi.
15. *Ryby*: Několik podřadnějších bohů.
16. *Sokol*: Harmachis, Horev, Chonsev, Kebehsenuf, Sobdev (v dávných dobách slovní znak pro termín bůh; s lidskou hlavou, duše).
17. *Supice*: bohyně: Mut, Nechbet.
18. *Šakal*: Anupev, Duanmutev.
19. *Štír*: bohyně: Selket.
20. *Vlk*: Vepvavet.
21. *Žába*: bohyně: Heket.

Vedle těchto jednadvaceti hlavních, vyskytuje se v egyptském pantheonu ještě dvacet zvířecích podob, symbolisujících podřadnější divinity: *Hyena, gazela, antilopa, pštros, ovce, žirafa, zajíc orel, sova, vlaštovka, křepek, jeřáb, volavka, čejka, kachna, ještěrka, želva, kobylika, kudlanka nábožná a včela*.

Užívání zvířecích podob jakožto motivů k zobrazování bohů, jest zvláště Egyptu typické; mnozí z badatelů starých i moderních, snažili se vysvětliti tento fakt srovnáváním s podobnými jevy u jiných národů, ale zcela nesprávně. Znalosti, které máme dnes o vysoké kultuře této země, před jejíž moudrostí se skláněl celý starověk, činí zde všechny teorie o uctívání zvířat, zcela absurdními a neaplikovatelnými. Není vůbec myslitelné, že by si egyptští výtvarníci vypomáhali zvířecími tvary, aby rozlišili jednotlivé divinity; byli umělecky na svoji dobu až příliš vyspělí, nehledě k přesvědčujícímu faktu, že téměř každý z bohů byl zobrazován též čistě antropomorficky. I domněnka o uctívání zvířat jest v tomto případě neudržitelná: proti všem pravidlům srovnávací vědy náboženské v nejstarším Egyptě, tedy na počátku historické doby vůbec, byl zde »kult«
zvířat věcí zcela podružnou a dosáhnul plného rozvoje teprve ve třech posledních stoletích př. Kr. Proto je nutno viděti v těchto hlavách zvířat jen hieroglyfy a emblémy, jejichž původní hodnota, moderní vědě nikdy neodhalitelná, byla určena nám dnes neznámými zákony analogií tvůrčích slov a vlastností, které tehdejší kněz, nekonečně bližší přírodě, dovedl instinktivně využiti snadněji, než středověcí adepti »signaturu rerum«
po dlouhých meditacích.

Třídy egyptských divinit.

Ve stručném přehledu historie egyptského náboženství, zmínili jsme se o třech trigonech, jež tvořily vždy ucelenou náboženskou soustavu, zvláštní pro každé egyptské bojiště v nejnižších stupních, ale shodující se se všemi ostatními ve vrcholném bodě, – stupni nejvyšším, – ve víře v jednoho boha, společného všem Egyptanům. Vycházejíce z tohoto faktu můžeme rozvrhnouti celý tento pantheon do třech částí:

- I. Bohové státní,
- II. Bohové místní,
- III. Bohové župní.

K tomu přistupuje ještě skupina bytostí syntronních, nižších bohů, démonů, geniů a legendárních zvířat, jež netvoří samozřejmě v uvedeném systému samostatnou třídu, nýbrž představuje kategorii oněm v předchozí třídě spoluvládoucích bytostí, asi analogických křesťanským svatým, andělům a démonům.

Takto docházíme k soustavám božských hierarchií, zvaných Devatera, egyptsky PAUT NUTERU*). Tento výraz označuje podstatu božství; slovo paut, determinované chlebem, jest skutečně vytvořeno z partic. slovesa PA, ESSE. Podle egyptologa Grébauta, jsou skutečně všechny divinity egyptského pantheonu pouhými božskými představiteli rolí Jediné bytosti; jejich souhrn tvoří nuteru, čili sbor divinit, v nichž sídlí bůh Jeden.

Těchto devater bylo samozřejmě v Egyptě veliké množství, odvisle podle počtu lokálních bojišť a chrámů a jejich charakteristiku určovala třída II. a III. Schematicky dalo by se toto uspořádání vyjádřiti nejlépe

v diagramu tří soustředěných kružnic tak, že vnitřní představovala by trigon státní, prostřední trigony župní (42) a vnější veliký, dnes nám ani neznámý počet trigonů místních.

Takto jsou určena místní Devatera pro každý z bodů lokalit na obvodě vnějšího kruhu úsečkou, tvořící jeho poloměr. V tomto všeobecném rozřídění egyptského pantheonu zúmyslně přehlízíme všechny pozdější výtky poukazující na četné výjimky, kterých má konečně každé pravidlo a každý systém více než dosti, a dělení podle jiných autorů na božstva solární, mrtvých, elementární, místní, abstraktní atd., poněvadž to všechno jest na úkor syntetickému přehledu.

Každá ze zmíněných tříd jest složena z určitého počtu božských trigonů, analogicky podle správného rozdělení Egypta. Ale jejich vnitřní stavba podléhá také určitému organizačnímu zákonu. Již z nejstarších náboženských textů dá se vytušiti, že každý trigon má představovati boha jednoho, obsahujícího v sobě tři principy, – klad, střed a zápor, personifikované stejně jako v křesťanství Otcem, Synem a Matkou. Jedna z těchto božských osob, a to obyčejně Syn, – syntéza obou ostatních – dává pak zpravidla jméno celé Trojici. Proto na př. splynula trojice AMON–CHONSEV–MUT ve jménu Amonově a ATUM–RÉ–CHEPRER v Réovi. Tento jev má základní důležitost při určování divinit první třídy: byli to nejen bohové t. zv. státní (Horev, Ré, Amon, Aton), t. j. personifikace jmen, vyjadřujících příslušný trigon, ale i ostatní aspekty jejich trojedinosti a jim nadřazený prapůvod, Nebytí nebo Pravodstvo, analogie En Sophu židovské kabbaly. Takto rozpadá se nám první třída pantheonu na další tři pododdělení:

- a) pravodstva (Hathor, Nun, Ptah).
- b) nositelé jmen (bozi státní) (Horev, Ré, Amon, Aton).
- c) divinity, doplňující trigony (Atum, Cheprer).

Toto jest celý obraz devateré cesty od člověka k Člověku a od boha k Bohu. Cesta věčné Moudrosti a marně házejí slepci bláto svojí tmy do dějin Egypta; kdyby byl nedokázal nic více než to, že chladné světlo v ruce Poustevníka Devítky stačilo mu k nalezení Boha, jehož my pozvolna ztrácíme, dosti vykonal v životě této Země.

Divinity třídy první.

PRAVODSTVA.

HATHOR:

Jméno: HATHOR*}, koptsky i řecky Hathor, t. j. Počátek, nebo Dům Horevův – Nebe.

Emblémy: MENAT a sistrum, jehož rukojeť byla zpravidla vyzdobována obrazem Hathořiny hlavy.

Podoba: a) Žena s pásky nebo proužky v rukou; na hlavě krahujec nebo sokol, jehož temeno jest ozdobeno beraními rohy a dvěma péry.

b) Ozdoba hlavy: kotouč na podstavci, stojícím na temeni, po stranách ozdobený rohy, v předu ureem; v jedné ruce drží bohyně berlu mužských divinit, ve druhé anch.

c) Na hlavě dva rohy, mezi nimi červený kotouč; bohyně ukazuje rukou na prstenec, visící na jejím krku.

d) Na hlavě stažená ptačí kůže, na ní chrámové dveře, obklopené rozbíhajícími se modrými květy na stoncích.

e) Ženské tělo s kravskou hlavou, ozdobenou červeným kotoučem mezi dvěma rohy; tato ozdoba bývá často kombinována dvěma pštrosími pery.

f) Kráva, jejíž břicho představuje oblohu.

Přírodní symbol: Kráva.

Atributy: »Veliká jež přichází«*) (On), »Ta, jež miluje ticho«*) (Hathor-Amentet), »Nejvyšší paní Vezetu«, »Vládkyně obou břehů«, »Pani nebes«, »Oko Reovo, jež trestá rouhače«, »Vládkyně duchů«, »Matka bohů, která připravuje sídla«.

Včlenění: Hathor představovala původně nebe i s oblohou, původ, příbytek nebo počátek Horevův, pokud tento byl čistou personifikací slunce. Později, když jeho místo nahradil Ré, »Oko Reovo«, vykonavatelkou jeho vůle, nebo vnitřní, mystickou Matku Horevovu.

Třída: V dobách předdynastických Ia, pak III.

Legenda: Hathor jest původním ztělesněním astronomického nebe a byla uctívána v této formě Egyptany již před více než 7.000 léty; ona jest prostředím, v němž se pohybuje Slunce – Horev; odtud i její jméno, »Příbytek Horevův«. Její úloha matky Slunce bývá symbolisována obrazem krávy, kojící Horeva. Zde stává se analogií Esety, prvním aspektem Horevovy matky. Poněvadž vzájemná závislost Hathory s Horevem byla absolutní, šířil se původně kult obou těchto divinit paralelně. Během času stala se bohyně VI., VII., X., XIV. a XXII. župy horoegyptské; jejím nejznámějším chrámem jest chrám v Dendeře; byl prý postaven již za doby Služebníků Horo-

vých a naposled podle starých plánů renovován za vlády Ptolemaia XIII., bohyně představuje zde ztělesnění Krásna a Dobra.

Jinými formami Hathořinými jsou NUT (obloha), NUBET (bohyně zlata), noční nebe, v němž se obnovuje světlo hvězd a SECHMET, hlavně tam, kde se objevuje Hathor ve funkci »Oka Reova«, – bohyně trestající. V tomto případě stává se krvelačnou, »Lidi se zmocňující«: Sechmet značí doslovně »Ta, jež se zmocnila«.

Když se kult dolnoegyptské Hathory rozšířil po celém Egyptě, splynula tato i s bohyní AMEN–TIJET, vládnoucí v Západní říši a přijmula jméno HATHOR–AMENTET, jako vládkyně duchů. Od té doby byly knihy mrtvých zakončovány zvláštní modlitbou k této bohyni.

Hathor jest nejstarší známou egyptskou personifikací plodivého prostoru v typu ženy, prodchnuté láskou a citem jen jí vlastními. Onská Nut, saisská Neith, kočičí Bastet a i její zlý aspekt, Sechmet, ničivá lví bohyně, jsou jen analogie téhož pravzoru, jehož kravská hlava skláněla se nad prvorozenými syny kdysi všemocných faraonů–vládců stejně, jako později nad betlémskými jeslemi, ozářenými zlatem hvězdy, vyšlé z Hathořina lůna.

NUN:

Jméno: NUN*), Pravodstvo, koptsky Abyssus.

Emblémy: Znak vody.

Podoba: Žádná, čistě neosobní bůh.

Přírodní symbol: Vody.

Atributy: Otec všech bohů a lidí.

Včlenění: Pravodstva, z nichž vše vyšlo; z bohů byl to především Atum, pak Ré a Cheperer. S Ptahem tvoří později jednotu PTAH–NUN, t. j. otec Atumův, jeho ženská podstata, PTAH–NUNET, – matka Atumova.

Třída: Ia (Pravodstva), od svého vzniku až do konce. Pozdější včlenění Ptaha před Nuna význam druhého hrubě nemění, poněvadž Ptah jest personifikací jeho Slova, jež pohnulo Pravodstvo k plození.

Legenda: Nun, analogie sefirotického En–Soph kabbaly, představuje zbožnění prvotní vody, propast nebo nezměrnost nebeských vod, na nichž pluje symbolická nebeská bárka. Champollion (Panthéon égyptien) píše o tom bohu: »Většina orientálních kosmogonií učí, že voda existovala již před hmotným utvářením všech zemských částí, jejichž prvky byly původně obsaženy a smíšeny v této tekutině. Též mnoho řeckých filosofů učilo, že voda jest principem všech věcí; tato doktrína vyšla podle všech známek z Egypta, kdež byla hlášána již od nejstarších dob«. – Pozoruhodné jest, že stejnou teorii zastává i současná věda, podle níž všechna zvířata i rostliny mají svůj prapůvod ve vodě.

Nun byl, podle egyptského učení přede všemi bohy a první bůh se z něj vynořil; poněvadž pak Nun jest představou absolutně neosobní, nebylo mu stavěno ani soch ani chrámů, dokonce málokdy bývá nazýván bohem, a ani za jeho jménem nenásleduje determinativ boha.

V legendě o zkáze lidstva nazývá Ré Nuna »nejstarším bohem, z něhož vzniknul«; v jiném textu praví o sobě Nun: »Začal jsem býti jako bůh jediný, ale tři bohové byli ve mně (Atum, Ré, Cheperer)«.

V pozdější theogonii menoferské, kdy k Nunovi byl postaven bůh Ptah (Logos), vzniká rodičovská kombinace Ptah–Nun, »otec Atumův« a Ptali–Nunet, »matka, jež zrodila Atuma« (Deska Šabakova, Br. mus. č. 797).

Nun byl nejvíce uctíván v I. a XIII. župě dolnoegyptské.

PTAH:

Jméno: PTAH*) řecky Fthas,

Podoba: a) Muž s těsně přiléhající čapkou, na krku často široký náhrdelník s menatem vzadu, pleť zelená, tělo stažené; zpravidla bývá opřen o sloup s několika hlavicemi, stojí na stupňovitém podstavci a v rukou drží symboly zed, někdy anch a vas.

b) Hlava, bez pokrývky, nebo se stejnou čapkou; neforemné, zavalité, zelené nebo žluté tělo, kráčející nebo stojící na krokodilu: PTAH–SOKAR, Dítě, Embryon.

c) Neforemné, zavalité tělo, hlava s jedním nebo dvěma obličejí, na ní na plocho položený skarabeus, Bůh tlačí rukama dva hady na prsa a šlape po krokodilu; dva krahujci sedí mu na ramenou.

d) Dva beraní rohy a dvě zahnutá péra na hlavě; v rukou dūtka a často i žezlo hyk: PTAH–CENEN.

Přírodní symbol: Býk Hapi. Černý býk s bílými skvrnami, z nichž jedna na čele tvoří trojúhelník, druhá na druhé straně měsíční srpek.

Atributy: CENEN*), »Otec počátků«, »Tvůrce slunečního a měsíčního vejce«, »Sidlící na jih od své hradby«, »Pán Pravdy«, »Tvůrce umění«, »Pán věčnosti«, »Ptah Sokar«, »Pán tajemné svatyně«.

Včlenění: Manžel bohyně Sechmet a otec »Lotosu u chřípí Reova«, boha Nefertuma. Později tvůrčí Slovo, z něhož povstal v Pravodstvu celý egyptský svět a pantheon.

Třída: I.a) (Pravodstva), personifikace Logosu.

Legenda: Uctívání tohoto boha jest běžné již za prvního faraona Menia. Podle víry Staré říše, projevoval se Ptah v prastarém symbolu býka Hapi (Apise), jehož kult se připomíná na Palermské desce z doby prvních dvou dynastií.

Význam Ptahův jest dán již řeckým jménem Egypta – Aigyptos – z egyptského názvu Menoferu, – »Dům Ptahův«, HEKTOPTAH. V době světového panství Egypta, stal se Ptah personifikací prvotní kinetické příčiny v egyptské genesi (viz Kniha mrtvých, kop. XVII.). Proto bývá často zobrazován se skarabeem (symbol přeměny) na hlavě a stojící na krokodilu (emblému temnot). Toto pojetí Ptaha jakožto personifikace Logosu jest však původnější, než se obyčejně předpokládá, třebaže bylo vysloveno v Nové říši: Ptah, tvůrce lidí a bohů, bůh umělců a stavitelů, byl považován již od nejstarších dob za inspirátora všech plánů a nákrešů nejen na zemi, ale i ve vyšších úrovních; a tak, jakožto »Veliký Architekt« objevuje se později v personifikaci plánu Slova, podle kterého, nebo jímž byl vytvořen celý kosmos. Toto pojetí síly Slova stává se pak první originální myšlenkou, z níž vznikly všechny pozdější filosofické soustavy, vycházející z nauky o Logosu.

V době rozkladu staroegyptské kultury vytvořil Ptah s bohem menoferské nekropole Sokar-Usirevem jednotný pojem personifikovaného PTAH–SOKAR–USIREVA, Pána mrtvých, kteří odcházejí k břehům záhrobního světa. Ze stejné názorové oblasti vyvstala snad i představa Ptaha trestajícího, tak, jak jest zachycena ve zpodobení osleplého Neferaba:

»Jsem člověk, který při Ptahovi, Pánu pravdy křivě přísahal.

A ze dne bílého On temnotu mi učinil.

Střeďte se křivě vysloviti Jeho jméno!

Neboť zničen bude ten, kdo by je křivě vyslovil!...«

(Pokračování.)